

ΤΟ ΤΡΑΙΝΟ

Τεύχος 20 Φλεβάρης '03 Άνευ Αντιτίμου

Υπάρχει μόνο
η συνείδησή μας,
η δράση μας και
η πραγματικότητα.

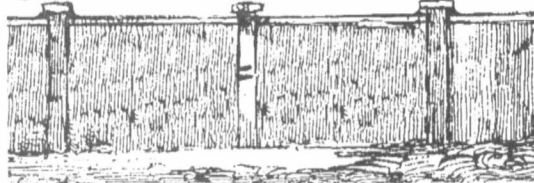
Το τελευταίο επιχείρημα της κοινοτυπίας είναι η απόδοση χαρακτηρισμών, εν είδη ταυτοτήτων, π.χ. είστε αισιόδοξοι, είστε απαισιόδοξοι... Όταν οι στάσεις που συγκαλύπτουν αυτοί οι προσδιορισμοί ενσωματώνονται από το ίδιο το άτομο, τα πράγματα παίρνουν χειρότερη τροπή. Και αυτό γιατί ο ρόλος τους είναι να προκαλούν σπαστική παράλυση στη διαύγεια και της σκέψης και της πράξης. Το Τραίνο είναι μία έκδοση που διανέμεται χωρίς κάποιο αντίτιμο κάθε περίπου τρεις μήνες. Η συλλογικότητα πέραν του να συντάσσει το έντυπο, και στο βαθμό που το επιτρέπει η συνοχή της, αναπτύσσει και δράσεις. Τα κείμενα όπου δεν αναφέρεται το αντίθετο φέρουν την ευθύνη της συλλογικότητας. Η χρήση των κειμένων είναι απολύτως ελεύθερη. Κριτικές, κείμενα, προτάσεις, ηθική και υλική συμπαράσταση κρίνονται (όχι από εμάς αλλά από την εποχή μας) απαραίτητα. Διεύθυνση: (από εδώ και πέρα θα παρακαλούσαμε στην αλληλογραφία που απευθύνεται προς το έντυπο να μπαίνει η σχετική ένδειξη) Τ.Θ. 1013 Τ.Κ. 71001 Ηράκλειο Κρήτης

ΟΙ ΕΞΑΘΛΙΩΜΕΝΟΙ

Οι όροι "μετανάστης" και "πρόσφυγας" δεν διακρίνονται για την σαφήνεια τους, όπως επίσης και για την ευκολία του διαχωρισμού τους. Με απλά λόγια ποιος είναι πρόσφυγας, και ποιος είναι μετανάστης, και τι ενδιαφέρει αυτό εμάς;

Ευρέως μετανάστης θεωρείται αυτός που σηκώνεται να φύγει από την πατρίδα του για να εργαστεί σε μια άλλη χώρα, και πρόσφυγας αυτός που εξαναγκάζεται δια της βίας να εγκαταλείψει την πατρίδα του. Ας αποδεχτούμε αυτή την μυωπική (και ύποπτη) θεώρηση, προς το παρόν...

Καταρχήν, πιστεύουμε είναι αναγκαία μια σύντομη αναφορά σε αυτές τις περιβόητες διεθνείς συμβάσεις που αφορούν τους πρόσφυγες. Η πρώτη σύμβαση του 1951, αφορούσε αποκλειστικά και μόνο εκείνους που έγιναν πρόσφυγες στο έδαφος της Ευρώπης μέχρι την 31-12-1950, και αναφέρονταν πρακτικά σε όσους είχαν φύγει από την πατρίδα τους κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Κάτω από την σκιά αυτού του πολέμου, διατυπώνεται και ο ορισμός για το ποιος είναι πρόσφυγας: "κάθε πρόσωπο, το οποίο επειδή έχει δικαιολογημένο φόβο διωγμού λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε ορισμένη κοινωνική ομάδα, βρίσκεται έξω από τη χώρα της υπηκοότητάς του, και δεν μπορεί, ή εξ' αιτίας αυτού του φόβου, δεν θέλει να προσφύγει στην προστασία της χώρας αυτής." Μέχρι το 1967, αυτός ο ορισμός ί-

σχυε, όπως είπαμε, περιορισμένα. Εκείνη την χρονιά υπογράφεται το πρωτόκολλο του Λονδίνου, που επεκτείνει τον ορισμό χρονικά και εδαφικά. Από τότε, αυτός ο ορισμός αφορά όλους όσους ταιριάζουν στα μέτρα του, ανεξαρτήτως ημερομηνίας και τόπου!

Ας δούμε όμως λίγο πριν προχωρήσουμε αυτό τον περιβόητο θεσμό του ασύλου, το άσυλο λοιπόν, είναι δικαίωμα του κράτους ή του ατόμου; Γενικώς, υπάρχει η άποψη ότι το άτομο δικαιούται άσυλο, όμως ισχύει το ακριβώς αντίθετο. Το δικαίωμα του ασύλου είναι **δικαίωμα του κράτους**, που απορρέει σαν τέλειο από το γεγονός της κυριαρχίας του. Το μόνο δικαίωμα που αναγνωρίζεται στον πρόσφυγα είναι αυτό της **αίτησης ασύλου**...

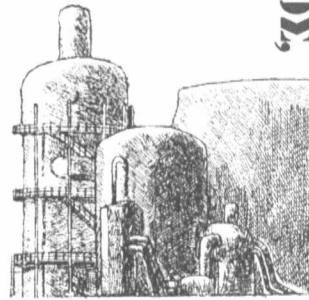
Υπάρχει ακόμα μια σειρά ψευδαισθήσεων, και παραπληροφόρησης, σε μια σειρά γενικότερων ζητημάτων. Για παράδειγμα, οι απελάσεις προσφύγων δεν απαγορεύονται από το διεθνές δίκαιο, απαγορεύεται μόνο η απέλαση σε χώρα όπου κινδυνεύει η ζωή τους. Με απλά λόγια, αν κάποιος έρχεται από το αφγανιστάν και έχει μπει στην Ελλάδα από την τουρκία, το ελληνικό κράτος έχει δικαίωμα να τον απελάσει στην τουρκία, αφού εκεί δεν κινδυνεύει. Γενικότερα πάντως, ελάχιστα από αυτά που κάνει το ελληνικό κράτος στους πρόσφυγες, είναι παράνομα. Και τα στρατόπεδα συγκέντρωσης είναι νόμιμα, και οι κρατήσεις και οι απελάσεις...

Ας δούμε όμως λίγο, τι συνέβαινε την ίδια εποχή (μέχρι και το 1970 περίπου) πάνω στον πλανήτη. Τον πρώτο καιρό που ιδρύθηκε η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, όλα τα κράτη της Δύσης την είχαν κανονικά γραμμένη, ενδεικτικά να αναφέρουμε ότι ξεκίνησε να λειτουργεί σαν ένα γραφείο με καμιά 10αριά υπαλλήλους... Μία πρώτη στροφή, της σημασίας της Υπ. Αρμοστείας, έγινε το 1956, τότε περίπου 200.000 σύγχρονοι διέφυγαν μετά την εισβολή της ΕΣΣΔ. Οι δυτικές χώρες δεν έχασαν την ευκαιρία να εκμεταλλευτούν αυτό το γεγονός στην (και ιδεολογική) αντιπαράθεσή τους με το ανατολικό μπλοκ. Στην πράξη για τα δυτικά κράτη μέχρι το 1991, πρόσφυγας σημαίνει ένα πράγμα: αντιφρονών του ανατολικού μπλοκ. Και αυτό είναι κάτι που ισχύει μέχρι και σήμερα. Ο πρόσφυγας στον δυτικό κόσμο έχει μια σαφή ιδεολογική χρήση. Εφόσον είναι κάποιος που διώκεται, σημαίνει ότι η χώρα του είναι ένα ανελεύθερο αντιδημοκρατικό καθεστώς. Ας μην πάμε πολύ μακριά. Το ελληνικό κράτος αναγνώριζε με σχετική ευκολία το καθεστώς του πρόσφυγα σε τούρκους που διώκονταν στην χώρα τους, όσο η αντιπαράθεση με την γειτονική χώρα ήταν στο φόρτε της. Τώρα, που οι δύο χώρες τα έχουν βρει δεν μπορεί εύκολα κάποιος τούρκος να πάρει το άσυλο. Απλούστατα: τώρα πια η τουρκία δεν διώκει κανέναν... Αντιθέτως, επειδή παίζει εδώ και αρκετούς μήνες το ιράκ, για τους ιρακινούς είναι πιο εύκολο να πάρουν άσυλο. Το ίδιο ισχύει και λίγο παλιότερα με τους αφγανούς.

Με όλα τα παραπάνω θέλουμε να πούμε το εξής: ο πρόσφυγας δεν αναγνωρίζεται στην βάση του δικαιολογημένου φόβου διώξης. Αναγνωρίζεται πολύ περισσότερο στην βάση του τι πολιτικές και οικονομικές αντιπαλότητες υπάρχουν μεταξύ των κρατών. Διότι απλούστατα, το να αναγνωρίσει ένα κράτος σε ένα άτομο το καθεστώς του πρόσφυγα σημαίνει πάρα πολλά. Φαντάζεστε τι σημαίνει και τι συνεπάγεται η γαλλία να αναγνωρίσει σε έναν γερμανό το καθεστώς του πρόσφυγα; Είναι σαν να αναγνωρίζει η γαλλία ότι στην γερμανία γίνονται διώξεις με βάση την φυλή, την θρησκεία, την εθνικότητα ή τις πολιτικές πεποιθήσεις... Αλλά τέτοια πράγματα δεν γίνονται σε μια δημοκρατική χώρα, επομένως και αυτός που το επικαλείται δεν δίδεται. Απλή λογική έτσι;

Να προσθέσουμε ένα ακόμα σημείο, πιστεύουμε εξαιρετικά ενδιαφέρον. Μετά τον Β' ΠΠ στις χώρες της δύσης, οι μετανάστες γίνονταν δεκτοί με ανοιχτές αγκάλες. Βλέπετε η ανοικοδόμηση (του καπιταλισμού) ήθελε φτηνά εργατικά χέρια. Αυτό εκεί γύρω στην δεκαετία του '80 άρχισε να αλλάζει, πράγμα που πρακτικά σήμαινε ότι άρχισαν να μπαίνουν φραγμοί στην μεταναστευτική κίνηση. Μέχρι τότε, στις χώρες της δύσης ήταν πιο εύκολο κάποιος να πάει σαν μετανάστης σε μια δυτική χώρα, παρά σαν πρόσφυγας. Αυτό που υποτίθεται ότι συμβαίνει σήμερα είναι το εξής: εξαιτίας των φραγμών στην μετανάστευση, πολλοί

ΤΟ ΤΕΙΧΟΣ,

καταφεύγουν στην αίτηση ασύλου, με απλά λόγια οι μετανάστες κάνουν αίτηση ασύλου, προκειμένου να μπορέσουν να εισέλθουν στους "παράδεισους" της δύσης. Τα παραπάνω δεν είναι δικά μας. Είναι η θεώρηση της Υπ. Αρμοστείας, σε σχέση με την σημερινή φύση του προβλήματος. Δεν ξέρουμε σε ποιο βαθμό αυτά μπορούν να ισχύουν. Σε κάθε περίπτωση όμως, αυτό που μας ενδιαφέρει είναι ότι όλα τα παραπάνω αποτελούν ένα πολύ καλό επιχείρημα, ένα καλό επιχείρημα στην διαχείριση της τοπικής και υπερτοπικής εργατικής δύναμης.

Όλα τα παραπάνω κινούνται σε πλαίσιο περιγραφής ενός φαινομένου με τους όρους που έχουν τεθεί, ας δούμε όμως και λίγο το ζήτημα αυτό με τους δικούς μας όρους...

Ένα πρώτο ερώτημα έχει να κάνει με το ποια αιτία είναι αυτή που εξαναγκάζει κάποιους ανθρώπους να φύγουν από τις πόλεις ή τα χωριά τους. Ποια είναι η διαφορά του εκβιασμού του να πεθάνεις από την πείνα από τον εκβιασμό του να πεθάνεις από τις βόμβες; Και ακόμα περισσότερο: ποιος είναι αυτός που εκβιάζει την μια φορά, και ποιος αυτός που εκβιάζει την άλλη. Εδώ κρύβεται κάτι πολύ ύποπτο. Ο πρώτος εκβιασμός δεν γίνεται αντιληπτός σαν εκβιασμός. Ο εκβιασμός της οικονομίας έχει τον χαρακτήρα του "φυσικού" εκβιασμού. Σε όλα τα μήκη σε όλα τα πλάτη, αυτός ο εκβιασμός λαμβάνει χώρα. Να ποια είναι η "φυσικότητα" του εκβιασμού... Αντιθέτως, ο δεύτερος, ο πόλεμος δηλ. δεν λαμβάνει χώρα σε όλα τα μήκη και σε όλα τα πλάτη... Είναι πιο περιορισμένος. Αυτό είναι το "αφύσικο" σε αυτό τον εκβιασμό. Υπάρχει ακόμα κάτι ύποπτο, πίσω από αυτή την σκέψη, ότι σαν "φυσικό" το ένα φαινόμενο δεν αλλάζει, ενώ σαν "αφύσικο" το άλλο μπορεί να αλλάξει. Και το αποκορύφωμα, αυτής της σειράς των λαμπρών σκέψεων; Πίσω από τον οικονομικό εκβιασμό δεν κρύβεται κανείς (άντε το πολύ πολύ καμιά πολυεθνική...), ενώ πίσω από τον πολεμικό εκβιασμό κρύβεται κάποιος (ο Μπους δηλ. ο μουλάς Ομάρ, ο Μπιν Λάντεν, ο Σαντάμ... κάποιος με φωτογραφία¹).

Για εμάς τα πράγματα δεν είναι έτσι. Ο εκβιασμός σε κάθε περίπτωση είναι ένας: **η καπιταλιστική συνθήκη**. Είτε αυτή ονομάζεται "ειρήνη", είτε ονομάζεται "πόλεμος". Και οι εκβιαστές είναι επίσης γνωστοί και στην μια και στην άλλη περίπτωση... Με αυτή την έννοια, οι μετανάστες δεν είναι μετανάστες, και οι πρόσφυγες δεν είναι καθόλου πρόσφυγες, απλούστατα επειδή τυχαίνει να υποκινείται όλοι στον ίδιο εκβιασμό. Επειδή έχουμε όλοι τον ίδιο εκβιασμό πάνω από τα κεφάλια μας...

Όλα τα παραπάνω τα λέμε κυρίως για έναν λόγο, δεν πρέπει να πέφτουμε στις παγίδες που τόσο έντεχνα έχουν στηθεί γύρω γύρω, τις παγίδες του ανθρωπισμού, της φιλανθρωπίας, της ελληνικής φιλοξενίας... Δεν χρειάζονται κουβέρτες και ένα πιάτο φαί, ούτε και "μείς τα χρειαζόμαστε, όλα αυτά... Σκοινί θέλουμε, πολύ σκοινί...

Και κάτι ακόμα, στο ραδιόφωνο ο κύριος Λοβέρδος (υφυπουργός εξωτερικών νομίζουμε είναι) είπε, ότι σε περίπτωση πολέμου στο Ιράκ, αναμένεται να δημιουργηθούν από 600.000 ως και 1.000.000 πρόσφυγες (προσθέτοντας μάλιστα ότι η Ελλάδα είναι πανέτοιμη να αντιμετωπίσει αυτή την κατάσταση³, "ανθρωπιστική καταστροφή" μάλιστα την αποκάλεσε). Πόσο εύκολο θα είναι για εμάς να μην αναπαράγουμε, σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο τα ιδεολογικά τερτίπια περί "κακού" Σαντάμ, κακόμοιρων ιρακινών, κλπ. τα οποία εμμέσως όχι μόνο νομιμοποιούν (συνειδησιακά) ένα πόλεμο, αλλά πολύ περισσότερο την ίδια την καπιταλιστική συνθήκη;

1. Οι αφρικανικές χώρες έχουν υπογράψει άλλη διεθνή σύμβαση στην οποία ο ορισμός του πρόσφυγα περιλαμβάνει όλους όσους διαφεύγουν από την χώρα τους λόγω πολέμου, κάτι ανάλογο ισχύει και στις χώρες της λατινικής και κεντρικής αμερικής.

2. Το θέμα δεν είναι ένα σύνολο εικόνων, αλλά μια σχέση που διαμεσολαβείται από εικόνες...

3. Αλήθεια άραγε πως; Τορπιλίζοντας πλοίαρρα;

Τα πρόσωπα και τα πράγματα

Ο λόγος της αμφισβήτησης διανύει τροχιές ασυνήθιστες, συνήθως απρόβλεπτες και τις περισσότερες φορές υπόγειες. Σε κάθε περίπτωση όμως αυτός ο λόγος ανθίζει και ευδοκίμει μέσα στην συλλογική κίνηση των ανθρώπων που ζητούν να πραγματοποιήσουν ανάγκες και επιθυμίες, πραγματικές ανάγκες και πραγματικές επιθυμίες. Και είναι αυτή η συλλογική κοινωνική κίνηση που τροφοδοτεί αυτό τον λόγο, που είναι η ζωογόνο δύναμη του. Γι' αυτό και η ήττα και η υποχώρηση των πολιτικών υποκειμένων, φέρνει μαζί της την παρακμή του **πάθους** για την ανακάλυψη, ή για την εφεύρεση του καινούργιου, αυτά δηλ. τα πράγματα που αποτελούν το ουσιαστικό περιεχόμενο της αμφισβήτησης.

Σαν τμήμα του λόγου της αμφισβήτησης **το ζήτημα του προσωπικού-πολιτικού** αποτέλεσε και τμήμα της χαρακτηριστικής ιστορικής διαδρομής αυτού του λόγου. Στην καρδιά του προβληματισμού των υποκειμένων του κοινωνικού ανταγωνισμού στα χρόνια του '60 και του '70 σαν ζωτικό πρόβλημα της καθημερινότητας τους, οδηγήθηκε στο σταδιακό μαρasmus της επαναστατικής προβληματικής όταν κόπασαν οι κοινωνικές θύελλες αυτών των εποχών. Αν ξαναπιάνουμε σήμερα αυτό το ζήτημα δεν το κάνουμε γιατί θέλουμε να γράψουμε την ιστορία του, αλλά επειδή πιστεύουμε ότι θέτει ζητήματα εξαιρετικής σπουδαιότητας, που είτε έχουν παραμεληθεί από την επαναστατική θεωρία, είτε έχουν απαντηθεί ανεπαρκώς και πρέπει να επαναπροσδιορισθούν. Και το κάνουμε ξέροντας ότι στην συγκυρία αυτών των καιρών, αφορά μόνο μικρές μειοψηφίες ανθρώπων σαν πρόβλημα της καθημερινότητας τους, πράγμα που από μόνο του δεν σημαίνει και πολλά πράγματα, αφού "το επαναστατικό κίνημα, έστω και στα σπάργανα του εκεί όπου υφίσταται, οφείλει να αναπτύσσει και να επιλύει όσο το δυνατόν βαθύτερα τα προβλήματα μιας επαναστατικής μικροκοινωνίας".¹

Θα αρχίσουμε με ορισμένες διευκρινήσεις. Αντιλαμβανόμαστε ως **πολιτικό** το ζήτημα που σχετίζεται με την συλλογική ρύθμιση των προβλημάτων που αφορούν μια ανθρώπινη κοινότητα, από τα ίδια τα μέλη αυτής της κοινότητας, χωρίς την ύπαρξη διαμεσολαβητικών θεσμών και σε συνθήκες άμεσης δημοκρατίας. **Συνοπτικά** αναλύοντας αυτόν τον ορισμό: λέγοντας ανθρώπινη κοινότητα εννοούμε κάθε κοινωνία ανθρώπων, κάθε δηλαδή χώρο όπου οι άνθρωποι έρχονται σε επαφή και αναπτύσσουν μεταξύ τους σχέσεις κοινοτικές. Π.χ. ένα χωριό, η γειτονιά μιας πόλης (και η ίδια η πόλη), ο χώρος εργασίας, το σχολείο κλπ. Λέγοντας προβλήματα της κοινότητας εννοούμε τα προβλήματα εκείνα που σχετίζονται με την συλλογική ζωή των μελών της. Λέγοντας θεσμούς διαμεσολάβησης εννοούμε κάθε θεσμισμένη σχέση που διαχωρίζει τους ανθρώπους μεταξύ τους με διάφορα κριτήρια και διαμεσολαβεί αυτό το διαχωρισμό. Π.χ. η σχέση αφεντικό-εργαζόμενος διαμεσολαβείται από συνδικάτο, εργατικό δίκαιο, κράτος. Λέγοντας τέλος άμεση δημοκρατία εννοούμε την ίση πλήρη και συνειδητή συμμετοχή ίσων και αυτόνομων ανθρώπων υποκειμένων στην λήψη των αποφάσεων που αφορούν τα προβλήματα της κοινότητας, ή των κοινοτήτων των οποίων αποτελούν μέλη. Κάποια προκύπτοντα ζητήματα από την ανάλυση που επιχειρήθηκε όπως π.χ. η ανάγκη συντονισμού των κοινοτήτων, η διαδικασία λήψης αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα κ.α., δεν είναι στις προθέσεις αυτού του κειμένου να τα θίξει.

Στην πραγματικότητα, το πολιτικό δεν αναφέρεται απλά στην ρύθμιση των προβλημάτων της κοινότητας αλλά και στον ορισμό ποια θεωρούνται σαν τέτοια, όπως και στην συνειδητοποίηση της συλλογικής φύσης τους, γι' αυτό εμπεριέχει και το **πάθος** της ενασχόλησης με τα κοινά **πράγματα**², την αναγωγή του δηλαδή σε κεντρική αξία της κοινότητας. Επίσης στην πιο ολοκληρωμένη του μορφή, το πολιτικό βρίσκει εφαρμογή σαν κεντρικός και κυρίαρχος θεσμός μιας αυτόνομης κοινωνίας, μιας κοινωνίας δηλ. που αυτόνομα υποκείμενα θέτουν τα ίδια τους κανόνες που αφορούν την ρύθμιση της συλλογικής τους ζωής και έχουν συνειδητοποίηση αυτής της δραστηριότητας. Σαν ανθρώπινη δραστηριότητα το πολιτικό εκδηλώνεται στην δημόσια σφαίρα³ στον χώρο που ότι εμφανίζεται μπορεί να ακουστεί από τον καθένα και να ειδικωθεί με την ευρύτερη δυνατή δημοσιότητα, και που σαν χώρος είναι κοινός για όλους.

Αντίθετα από το πολιτικό, το **προσωπικό, καταρχήν ειδικμένο**, αφορά την ρύθμιση των ζητημάτων που σχετίζονται με την προσωπική ζωή του ατόμου. Λέγοντας προσωπική ζωή εννοούμε τόσο τις προσωπικές ανάγκες και επιθυμίες του ατόμου, όσο και τις προσωπικές σχέσεις (και τις ψυχικές επενδύσεις αυτών των σχέσεων) που αναπτύσσει ως κοινωνικό υποκείμενο. Δηλ. τις διαπροσωπικές σχέσεις: οικογένεια, φίλια, έρωτας κλπ. Με αυτή την έννοια το προσωπικό αφορά την ιδιωτική σφαίρα, τον χώρο δηλ. που ότι συμβαίνει αφορά το άτομο και τους γύρω του, αλλά όχι την κοινότητα. Το προσωπικό επιθυμεί την ιδιωτικότητα, την εμπιστευτικότητα των διαδικασιών που το διασχίζουν, τον σεβασμό στην οντότητα του.

Ένα πρώτο ενδιαφέρον ερώτημα από τον τρόπο σύλληψης των

σημασιών πολιτικό-προσωπικό, αφορά στο αν υφίστανται και πώς, σαν κοινωνικές σχέσεις το πολιτικό και το προσωπικό εντός του σημερινού πολιτισμού. Ένα δεύτερο αφορά την ύπαρξη, ή όχι μιας σχέσης μεταξύ τους, το πώς αυτή έγινε αντιληπτή από τα υποκείμενα του ανταγωνισμού όταν τους τέθηκε αυτό το ερώτημα, την διερεύνηση της φύσης αυτής της σχέσης.

Είπαμε ότι το πολιτικό εκδιπλώνεται στην δημόσια σφαίρα, στον χώρο που αποτελεί τον γαλαξία των ανθρωπίνων υποκειμενικοτήτων, και που για αυτό δεν γίνεται αντιληπτός σαν γεωγραφία αλλά σαν κοινωνική κατασκευή. Σαν τέτοια κατασκευή η δημόσια σφαίρα υπήρξε μια ιστορική δημιουργία της ελληνικής πόλης, του πολιτισμού της κλασικής Αθήνας. Σοβαρή κριτική επιβάλλεται να ασκείται σε ένα τέτοιο πολιτικό καθεστώς σε σχέση με ζητήματα που αφορούν την ύπαρξη της δουλοκτησίας, τον κοινωνικό ρόλο της γυναίκας, την έννοια του πολίτη, την ανισοκατανομή του πλούτου, τον "ιμπεριαλισμό" που διέκρινε κάποιες φάσεις του, κουβέντα μεγάλη που τολμούμε να πούμε ότι δεν την φοβόμαστε αλλά ξεφεύγει από τις επιδιώξεις του ζητήματος μας. Αυτό που μας αφορά σε σχέση με το ζήτημα αυτό, είναι ότι το καθεστώς εκείνο που ονομάστηκε αθηναϊκή δημοκρατία ανακάλυψε την δημόσια σφαίρα, ως χώρο που όλα όσα είναι σημαντικά πρέπει να είναι δημόσια. Το καλύτερο (ένα από τα καλύτερα) παράδειγμα αυτής της υπόθεσης, το περιγράφει ο Δημοσθένης στον "Κατά Τιμοκράτους" λόγο του και είναι η διαδικασία της επιχειροτονίας, το πώς δηλαδή το σώμα των αθηναίων πολιτών ανεξάρτητα από διαφορές στην κοινωνικό-οικονομική θέση του κάθε μέλους του,⁴ θεσμίζει τους κανόνες που ρυθμίζουν την συλλογική ζωή της πόλης. Κατά την επιχειροτονία λοιπόν: "Ο αθηναίος που θέλει να προτείνει έναν νόμο, πρέπει να τον καταγράψει και να τον εκθέσει μπροστά από τα αγάλματα των επωνύμων της πόλης"⁵, ώστε να είναι ορατός από όλους, πριν από την συνέλευση του δήμου όπου θα συζητηθεί ο προτεινόμενος νόμος. Οι λέσχες της Γαλλικής Επανάστασης, οι επιτροπές των διαμερισμάτων της Παρισινής Κομμούνας, τα σοβιέτ της Ρωσίας (πριν τα γραφειοκρατικοποιήσει ο μολοσεβίκισμός εισάγοντας την ιεραρχία σε αυτά με απόφαση του 10^{ου} Συνεδρίου του κόμματος) και τα εργατικά συμβούλια της Βαρκελώνης είναι παραδείγματα του δημόσιου χώρου σαν χώρο εκδίπλωσης του πολιτικού, που αποτελούν τμήμα της ιστορίας του επαναστατικού κινήματος.

Στην πραγματικότητα, ο δημόσιος χώρος έχει ευρύτερη σημασία από το να είναι χώρος εκδίπλωσης του πολιτικού. Για παράδειγμα σαν τμήμα του δημόσιου χώρου νοούνται και συλλογικές ανθρώπινες δραστηριότητες, δηλαδή δραστηριότητες που δένουν τους ανθρώπους με μια σχέση κοινωνικού δεσμού, π.χ. οι λαϊκές γιορτές, τα υπαίθρια θέατρα, τα καφενεία των παλιότερων εποχών.

Λέγεται συχνά ότι ο καπιταλισμός κατέστρεψε τους δημόσιους χώρους. Αυτό είναι εν μέρει αλήθεια. Έχουμε ξαναπει (Γκ 12) ότι ο καπιταλισμός κατέστρεψε τους δημόσιους χώρους σαν χώρους εκδίπλωσης της συλλογικής ζωής της κοινότητας άρα και του πολιτικού. Μιλάμε φυσικά για διαδικασία που καθ' αυτήν δεν υπήρξε αυτοσκοπός του νέου συστήματος. Ένα σημαντικό ρόλο σ' αυτήν την κατεύθυνση είχε η καταστολή.⁶ Το 1858 για παράδειγμα, θεσπίστηκαν νόμοι στην Γαλλία, που απαγόρευαν τις δημόσιες συζητήσεις μεταξύ συναδέλφων στα *café* των πόλεων. Πιο σημαντικό ρόλο έπαιξε η εγκατάσταση της *αρχιτεκτονικής του θεάματος* στην κατασκευή του νέου δημόσιου χώρου, δηλαδή της διαμεσολαβημένης σχέσης. Για παράδειγμα, το κοινοβούλιο σαν σχέση, δεν διαφέρει ουσιαστικά από μια πλατεία κομματικής συγκέντρωσης. Το ίδιο πνεύμα διείσδυσε σε κάθε νέο δημόσιο χώρο, που δημιουργήθηκε. Ο καπιταλισμός κατακερμάτισε την δημόσια σφαίρα και την ανασύστησε αρθρώνοντας τα μέλη της στους αρμούς της διαμεσολάβησης.

Όντας σε έκλειψη από το κοινωνικό πεδίο η δημόσια σφαίρα επιβιώνει μόνο αποσπασματικά, ή με διαστρεβλωμένο τρόπο. Π.χ. στις συνελεύσεις κάποιων χωριών ή στις λίγες φορές που αναβιώνουν αυθεντικά λαϊκά έθιμα. Ειδικά το πολιτικό στην αυθεντική του μορφή επιβιώνει κάθε φορά που οι συλλογικές ανθρώπινες επιθυμίες έρχονται στο κοινωνικό προσκήνιο με σκοπό να αμφισβητήσουν *συνολικά* τον κυρίαρχο πολιτισμό. Επιβιώνει όμως *μερικά* επίσης, κάθε φορά που ομάδες ανθρώπων αποφασίζουν να απαλλοτριώνουν χώρους και χρόνους από την κυριαρχία της καπιταλιστικής σχέσης. Αντιγράφουμε: "(...)Νιώθουμε ότι μόνο μέσα από την συλλογική δράση και τον ζωντανό καθημερινό διάλογο μπορούμε να αναπτύξουμε αντιτάσεις απέναντι σε μια οργάνωση της κοινωνίας που προάγει το κέρδος, εμπορευματοποιώντας κάθε πτυχή της ανθρώπινης δημιουργίας και έκφρασης. Ένας αυτοοργανωμένος χώρος, όπου ο καθένας συμμετέχει απορρίπτοντας οποιαδήποτε μορφή ιεραρχίας και οικονομικής συν-

διαλλαγής, αποτελεί μια διαφορετική πρόταση, μια πρόταση που προωθεί την φαντασία και τον προβληματισμό, την δημιουργία και την δράση"⁷. Σε αυτές τις λέξεις και στην συνείδηση όσων λένε, υπάρχουν τα κάρβουνα που δεν αφήνουν να εξαφανιστεί το πολιτικό από το κοινωνικό πεδίο, που το διατηρούν σαν ζωντανή παράσταση στο κοινωνικό φαντασιακό. Σε αυτές τις λέξεις υπάρχει η επιθυμία και η συνείδηση μαζί, έστω στην πιο πρωτόλεια μορφή της, έστω εξορισμένη σε ένα χώρο, έστω και κυρίαρχες μόνο εντός ισχνών κοινωνικών μειοψηφιών.

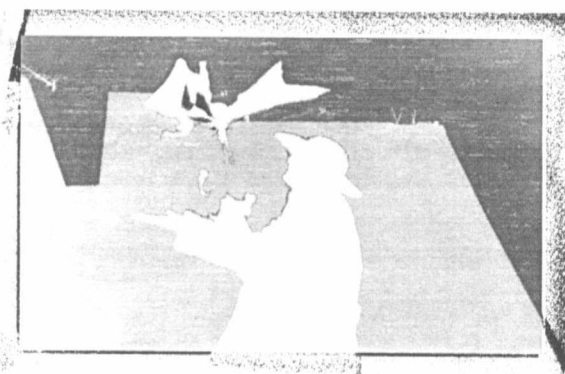
Η αντίστοιχη συζήτηση που αφορά το προσωπικό είναι λίγο πιο περίπλοκη. Χωρίς να επιμείνουμε σε μια γενεαλογία του προσωπικού, ωστόσο θεωρούμε πως μερικά προσδιορισμένο (ως διαπροσωπική σχέση) πρωτοεμφανίζεται στην κλασική Αθήνα και περισσότερο στην *res publica* (Ρώμη). Προφανώς οι θεσμίσεις αυτές αφορούν το αρσενικό. Ο πρώτος καπιταλισμός ανακαλύπτει το άτομο.⁸ Η **προσωπικότητα** για παράδειγμα, θεσμίζεται σαν η ύπαρξη του ατόμου εντός του δημόσιου χώρου. Μεταπολεμικά γίνεται πιο έκδηλη η τάση του συστήματος να καταστρέψει το προσωπικό στην ολότητα του, δηλαδή τόσο ως προσωπικότητα, όσο και ως διαπροσωπική σχέση. Δύο διαδικασίες εκδηλώθηκαν ως αποτέλεσμα αυτής της τάσης. Η πρώτη είναι η *ιδιωτέυση* του ατόμου, η αναδίπλωση στην ιδιωτική του σφαίρα, η αδιαφορία για ότι συμβαίνει γύρω του, και η ενίσχυση αυτής της στάσης του ξειν από την κυριαρχία στο όνομα υποτίθεται της ατομικής προόδου. Η δεύτερη χτύπησε στην καρδιά της αμφισβήτησης. Η κυρίαρχη κουλτούρα προσπάθησε να μεταφράσει στον δικό της κώδικα αξιών τις ριζοσπαστικές ιδέες των κοινωνικών κινημάτων που έβάζαν την **διαφορετικότητα στην έκφραση** σε θέση πολιικού αστερά στο φαντασιακό τους στερέωμα, ως αντανakλαστική αντίδραση τόσο στην μονοτονία της *δυτικής* πλήξης, όσο και στον ολοκληρωτισμό της *ανατολικής* ομοιομορφίας. Το όχημα γι' αυτό το στόχο ήταν το εμπορεύμα. Ο ιμπεριαλισμός του εμπορεύματος άλωσε το προσωπικό πλάσάνοντας ξεχωριστά είδη μουσικής, ξεχωριστούς τρόπους ενδυμασίας, ξεχωριστά στυλ κόμμωσης, ξεχωριστές στά-

σεις ζωής τελικά. Μόνο που καταράστηκε το κάθε ξεχωριστό να διαφέρει τόσο από την πλειοψηφία ώστε να μπορεί να χωράει εύκολα στην κολυμπήτρα της ομοιομορφίας. Στην συνέχεια, κατακερμάτισε την ιδιωτική σφαίρα και την ανασύστησε αρθρώνοντας τα μέλη της στους αρμούς της εμπορευματικής σχέσης. Επιβιώνει σήμερα το προσωπικό; Πώς να ισχυριστεί κάποιος ναι, έχοντας την εμπειρία του γενικευμένου κομφορμισμού της εποχής, η γνωρίζοντας ότι για να επιβιώσει μια διαπροσωπική σχέση σήμερα είναι αναγκασμένη να διασχίζει συνεχώς τις συμπληγάδες της αλλοτρίωσης.

Υπάρχει κάποια σχέση μεταξύ προσωπικού και πολιτικού, ή όχι; Και αν ναι, πώς αντιλήφθηκαν τα πολιτικά υποκείμενα της αμφισβήτησης αυτή τη σχέση;

Ήταν το φεμινιστικό κίνημα και κυρίως η ριζοσπαστική εκδοχή του λόγου και της πράξης του που προσπάθησε να απαντήσει πρώτο σ' αυτό το ερώτημα. Οι φεμινίστριες⁹ μέσα "από την ανάλυση της αντρικής κυριαρχίας που επεξεργάστηκαν, συνειδητοποιήσαν γρήγορα την σημασία του προσωπικού ζητήματος", βάζοντας βόμβες στα θεωρητικά θεμέλια μιας ορθόδοξης μαρξιστικής παράδοσης που επέμενε πεισματικά ότι υπάρχει μόνο κοινωνικό ζήτημα (αντιλαμβανόμενη έτσι το πολιτικό), τυφλωμένη από την ιδεολογία του κοινωνικού νετερμινισμού.¹⁰ Όσο όμως και αν οι φεμινίστριες έβαλαν στο κέντρο τους ενδιαφερόντους τους το προσωπικό-πολιτικό, αφιερώνοντας σε αυτό ένα τεράστιο δυναμικό πολιτικών διαδικασιών και όσο και αν κληρονόμησαν την ιδέα της σπουδαιότητας του στα υποκείμενα που τις διαδέχτηκαν, άλλο τόσο κατάφεραν να συσκοτίσουν την διαλεκτική σχέση μεταξύ πολιτικού-προσωπικού, μεταβαίνοντας αυτή την φορά στην άλλη όχθη της κριτικής, δηλ. στον δογματισμό. Αυτήν ακριβώς την τάση αντανakλά το κυρίαρχο πολιτικό σύνθημα μιας εποχής: **το προσωπικό είναι πολιτικό**.

Υπάρχει μόνο μερικά αλήθεια σε αυτό το ζήτημα και οι φεμινίστριες δεν το αντιλήφθηκαν. **Το προσωπικό ζήτημα είναι και πολιτικό ζήτημα**. Είναι πολιτικό ζήτημα γιατί κάθε πτυχή της ανθρώπινης δραστηριότητας, κάθε είδους σχέση μεταξύ των ανθρώπων υποκειμένων που αναπτύσσεται στους κόλπους της σημερινής κοινωνίας, τείνει να υποταχθεί στους όρους της καπιταλιστικής συνθήκης, έστω και αν προσπαθεί να υπάρξει σαν άρνηση αυτής της συνθήκης. Τείνει δηλαδή να κυριαρχηθεί από την κεντρική αξία του σημερινού πολιτισμού, την εμπορευματική αξία, και να αποκτήσει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της (ιδιοκτησία, εκμετάλλευση, διαχωρισμός). Από την άλλη πλευρά όμως το προσωπικό μπορεί να διατηρεί κάποια χαρακτηριστικά που διαθέτει (ευθύνη, επιλογή) στην σχέση του με το πολιτικό.

Ας μιλήσουμε με ένα παράδειγμα. Αναφερομένη σιωπηρά ή δυνατά, η **μοναξιά** αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του σημερινού ανθρώπου (ειδικά των χορτασμένων της δύσης). Η προσωπική μοναξιά, προσδιορισμένη σαν αδυναμία επικοινωνίας με τους άλλους, είναι ένα φαινόμενο που τείνει να γίνει καθολικό. Αυτό αποδεικνύει ότι υπάρχει κάτι που γεννάει αυτή την κατάσταση έξω από το προσωπικό. Πράγματι ο καπιταλισμός καταστρέφοντας την δημόσια σφαίρα και ανάγοντας όλες τις κοινωνικές σχέσεις στην εμπορευματική τους μορφή, έκανε την μοναξιά, ένα μαζικό κοινωνικό φαινόμενο. Όμως η προσωπική μοναξιά του καθένα, αυτό το σκληρό υποκειμενικό βίωμα, είναι και προσωπικό ζήτημα στο βαθμό που το άτομο αποδέχεται την κατάσταση που βιώνει. Στον βαθμό δηλαδή που δεν επιθυμεί να *απάσει* έμπρακτα την προσωπική του μοναξιά, διαλύοντας αποξενωμένες σχέσεις, περιφρονώντας κοινωνικές νόρμες και τολμώντας να πειραματιστεί με κάτι καινούριο. Και κυρίως αρνούμενο να αντιληφθεί την συνολικότητα του φαινομένου που βιώνει το ίδιο υποκειμενικά και άρα την αυξημένη πιθανότητα σοβαρής αντιμετώπισης του μόνο με συλλογικές ριζές στους τρόπους και τους όρους της ζωής.

Η παρανόηση που δημιουργήθηκε από την ταύτιση πολιτικού και προσωπικού υπήρξε πολλές φορές καταστροφική για τα πολιτικά υποκείμενα της αμφισβήτησης. Αν το προσωπικό ταυτίζεται με το πολιτικό δεν χρειάζεται κάποιος να ασχοληθεί με την δημόσια σφαίρα, αφού ασχολούμενος με τις προσωπικές του σχέσεις και τα προσωπικά του προβλήματα είναι σαν να ασχολείται με την πολιτική δραστηριότητα. Στην βάση (και) τέτοιων ιδεών χτίστηκαν νέες μορφές αλλοτρίωσης μετά την ήττα το '60 όπως η απομόνωση πολλών υποκειμένων σε κοινοδιακές μορφές ζωής, που ζέκοβαν κάθε δεσμό με τον γύρω κόσμο τους, αλλοτριώσεις εξίσου άθλιες με αυτές του παλιού κόσμου.

Από την άλλη πλευρά, αν το πολιτικό ταυτίζεται με το προσωπικό, προβάλλει μπροστά στα μάτια μας το φάντασμα του ολοκληρωτισμού: οτιδήποτε συμβαίνει στον προσωπική μας ζωή είναι άμεση αντανάκλαση του πολιτικού, οπότε αυτό που πρέπει να κάνουμε, είναι η αποκλειστική ενασχόληση με το πολιτικό, παραβλέποντας την προσωπική μας ζωή, ή λοιδορώντας σαν μικροαστισμό την ενασχόληση με αυτήν. Μια συνθησιμένη εκδήλωση αυτής της κατάστασης αναδύεται συχνά μέσα σε πολιτικές συλλογικότητες, όπου μια προσωπική διαφορά μετατρέπεται *έντεχνα* σε πολιτική, γεγονός που αναδεικνύει την ανάγκη μιας κάποιας **διαύγησης** στα όρια μεταξύ πολιτικού και προσωπικού, εντός τέτοιων ομάδων.

Μια άλλη όψη αυτής της παρανόησης εκφράστηκε μέσα στο επαναστατικό κίνημα, ήδη στις απαρχές του. Ήταν η θυελλώδης είσοδος της γαλλικής επανάστασης στην ιστορία και η σφοδρότητα των ανακατατάξεων που έφερε στην προβιομηχανική εποχή, όταν ένας τυφώνας αισιοδοξίας και προσδοκίας για την ανάδυση του καινούργιου, έσπρωξε ένα επαναστάτη να διακηρύξει: ¹¹ "η ευτυχία είναι μια καινούργια ιδέα στην Ευρώπη". Το ίδιο σύνθημα πρόταξε η Καταστασιακή Διεθνής στα χρόνια πριν και κατά την διάρκεια του γαλλικού Μάη. Τι θέλανε να πούνε μ' αυτό το σύνθημα δύο επαναστατικές παραδόσεις που τις χώριζαν χρονικά δύο περίπου αιώνες πολιτικών αγώνων; Ότι το επαναστατικό κίνημα που ετοιμαζόταν να πραγματοποιήσει την τελική έφοδο στον ουρανό της ελευθερίας, ετοιμαζόταν ταυτόχρονα να χτίσει ένα νέο κόσμο ευτυχίας. Με άλλες λέξεις: το περιεχόμενο της επαναστατικής πολιτικής (δηλ. του πολιτικού υπό τις σημερινές συνθήκες) είναι η ευτυχία. Δυστυχώς και ευτυχώς ταυτόχρονα, τα πράγματα δεν είναι έτσι. Δυστυχώς γιατί όπως σωστά λέγεται ¹² "η ευτυχία είναι κάτι προσωπικό και που ευθύνομαι εγώ γι' αυτό και δεν υπάρχει περίπτωση να μοιράζεται με την μερίδα από κανένα εργατικό συμβούλιο, από κανένα συμβούλιο γειτονιάς". Κι ευτυχώς γιατί αν το επαναστατικό κίνημα βάζει σαν στόχο του την κοινωνική ευτυχία, πάει να πει ότι *ξέρει* από πριν πιο είναι το περιεχόμενο της ευτυχίας και επίσης ότι αυτή πραγματοποιείται με τον ίδιο τρόπο για όλους. Είναι φανερό ότι στο βάθος αυτής της ιδέας ακυρώνεται μια σκιά ολοκληρωτισμού. Γιατί σκοπός της επαναστατικής πολιτικής είναι η ατομική και κοινωνική αυτονομία ταυτόχρονα και όχι η ευτυχία. Κι αν εντός μιας αυτόνομης κοινωνίας υπάρχουν περισσότερες δυνατότητες για να αναζητήσει κάποιος στιγμές ευτυχίας (με την έννοια ότι θα επιχειρηθεί μια συλλογική διαδικασία κατάργησης της αλλοτρίωσης, και με αυτή την έννοια το ζήτημα της ευτυχίας είναι και πολιτικό), αυτό δεν σημαίνει ότι θα καταργηθεί και ο προσωπικός πόθος ¹³.

Αποψη μας είναι ότι προσωπικό και πολιτικό βρίσκονται και οφείλουν να βρίσκονται σε διαλεκτική σχέση μεταξύ τους. Και να διευκρινίσουμε εν' ευκαιρίας ότι χρησιμοποιώντας τον όρο αυτό δεν έχουμε υπόψιν μας

καμία Έγελο- μαρξιστική διαλεκτική, καμία διαλεκτική της φύσης. Έχουμε υπόψιν μας όμως μια διαλεκτική της χειραφέτησης, *μια μη ντετερμινιστική διαλεκτική*, δηλαδή μια σχέση αλληλεπίδρασης και αλληλοκαθορισμού δύο πραγμάτων, που σχετίζονται με ειδικό τρόπο μεταξύ τους, και που αυτή η σχέση τους είναι ρευστή, επιδεχόμενη πολλές ερμηνείες και δυνάμεις, ικανή να οδηγήσει προς διαφορετικές κατευθύνσεις, οι οποίες φυσικά δεν μπορούν εκ των προτέρων να προκαθοριστούν (ή να προβλεφθούν). Αντιλαμβανόμαστε αυτή την διαλεκτική σχέση μεταξύ πολιτικού και προσωπικού σαν μια αρμονική συνύπαρξη της ιδιωτικής και της δημόσιας σφαίρας. Φυσικά γνωρίζουμε ότι μια τέτοια συνύπαρξη είναι δυνατή μόνο εντός ενός πολιτισμού που τόσο η δημόσια όσο και η ιδιωτική σφαίρα αναγνωρίζονται από αυτόν σαν κεντρικές αξιακές αναπαραστάσεις, οπότε αναγνωρίζεται και η σημασία της διάκρισης των ορίων μεταξύ των δύο σφαιρών. Για παράδειγμα η ελληνική πόλις είχε σε κάποια φάση της ιστορικής της διαδρομής νόμους, ¹⁴ που απαγόρευαν οι τοίχοι των σπιτιών να ακουμπάνε μεταξύ τους, ένδειξη ότι η διάκριση μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής σφαίρας έμπαινε σαν πρόβλημα στην κοινωνία, ανεξάρτητα αν συμφωνούμε ή όχι με την απάντηση που δόθηκε.

Αυτό που μας χρειάζεται σήμερα, σαν ανθρώπους που επιλέγουμε να φτιάχνουμε μέτωπα ενάντια στην αλλοτρίωση τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο, είναι η συνείδηση της διαλεκτικής αυτής της σχέσης και η διαυγής αντιμετώπιση ζητήματος. Ειδικότερα εκεί που το ζήτημα τίθεται πιο επιτακτικά, όπως σε ένα αυτοοργανωμένο χώρο, ή εντός μιας πολιτικής συλλογικότητας απαιτείται περισσότερη διαύγεια. Ένας τέτοιος χωροχρόνος που επιθυμεί να προάγει το πολιτικό και εκτός των ορίων του, οφείλει να πράττει αντιλαμβανόμενος τον εαυτό του όχι σαν μια άσση ελευθερίας μέσα στην έρημο της σκλαβιάς, αλλά σαν μια προσωρινά απελευθερωμένη ζώνη που πρέπει διαρκώς να αγωνίζεται ενάντια στην εσωτερική και εξωτερική αλλοτρίωση. Και να το κάνει αυτό αναγνωρίζοντας την αδυναμία να το πετύχει, αν κλειστεί στον εαυτό του, με την ευρύτερη έννοια

της κλειστότητας. Το ίδιο επιτακτικά μπαίνει σε τέτοιες καταστάσεις το ζήτημα του προσωπικού. Το να στηρίζεται μια πολιτική συλλογικότητα σε μια "παρέα", πέραν του ότι υποτιμά το πολιτικό σαν σχέση, ορθώνει ταυτόχρονα νέα τείχη με το γύρω της κόσμο, αφού δεν τον αντιμετωπίζει σαν δύναμη πολιτικό σύμμαχο, αλλά σαν μια άλλη "παρέα". ¹⁵ Διαδοχικές περιγήσεις μεταξύ προσωπικού και πολιτικού, δηλ. συνέπεια στην δέσμευση μας στο πρόταγμα της κοινωνικής απελευθέρωσης και ταυτόχρονα υπεράσπιση της προσωπικής μας ευτυχίας, θα ήταν μια δυνατή απάντηση στο πρόβλημα που τέθηκε. Δεν είναι

εύκολη η ισορροπία ανάμεσα σε αυτά τα δύο και δεν έχουμε την ψευδαίσθηση, ότι απαντήσαμε εξαντλητικά σ' αυτό το ζήτημα με το συγκεκριμένο κείμενο. Ωστόσο θέσαμε ένα πρόβλημα.

Ερμής .Κ.

1. Ντεμπόρ, Κανζιέρ: Προκαταρκτικές σημειώσεις για ένα ορισμό της ενότητας του επαναστατικού προγράμματος, *Socialisme ou Barbarie*.
2. Ουκιδίδης: Ιστορία. Με αυτήν την έννοια χρησιμοποιούμε την λέξη πράγματα στον τίτλο του κειμένου.
3. Χάνα Άρεντ: *Vita Activa*.
4. Πράγμα που κάνει ηλίθια κάθε απόπειρα μαρξιστικής ανάλυσης που προβάλλεται ανιστορικά με έννοιες όπως τάξη, ή άλλες, σε αυτό το καθεστώς.
5. Δημοσθένης: Κατά Τιμοκράτους.
6. Η πολεοδομική καταστολή είχε και αυτή ένα σημαντικό ρόλο, για παράδειγμα η μεταρρύθμιση του Παρισιού από τον βαρόνο Hausmann αξίζει προσοχής αλλά αυτό είναι ένα άλλο θέμα.
7. Από προκήρυξη παρουσίωσης της κατάληψης του Ευαγγελισμού στο Ηράκλειο, που υπογράφεται από την γενική συνέλευση της.
8. Η γαλλική εθνοσυνέλευση που προκύπτει μετά την 4 Αυγούστου 1789, με την βοήθεια του υπέρτατου όντος, διακηρύσσει τα δικαιώματα του ανθρώπου και του πολίτη.
9. Κόλμαν: Πολιτική ζωή και προσωπική ζωή.
10. Σε άλλο κείμενο του τεύχους υπάρχει η ερμηνεία αυτής της θεώρησης.
11. Σαιν Ζυστ.
12. Κ.Καστοριάδης: Η φαντασιακή θέσμιση της κοινωνίας.
13. Στο μυθιστόρημα "Ο αναρχικός των δύο κόσμων", η Ursulla le Guin, επεξεργάζεται περισσότερο αυτή την ιδέα με τρόπο εξαιρετικά ενδιαφέρον.
14. Αναφέρεται από τον Goullange στο "Η αρχαία πόλη".
15. Τυραννία της οικειότητας, έχει χαρακτηριστεί αυτό το φαινόμενο.

Το ζήτημα της πρωτοπορίας στο οποίο αναφερθήκαμε στο προηγούμενο τεύχος έχει κατά καιρούς, και υπό διαφορετικές ιστορικές συγκυρίες, υποστεί διεξοδική κριτική. Τι είναι αυτό το οποίο, που μας αναγκάζει να ασχοληθούμε ξανά με το ζήτημα αυτό; Και αρχικά, η διαπίστωση ότι σαν ζήτημα δεν αποτελεί απλώς μια ιστορική κατηγορία αλλά εξακολουθεί να προβάλλει ως θεματοφύλακας αξιών από μια συγκεκριμένη ιδεολογική τάση (την μ-λ τάση) ακόμα και σήμερα. Και δεύτερον, επειδή πολλές φορές, σε μια πιο διάχυτη μορφή εξακολουθεί να αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό πολιτικών υποκειμένων (οριοιμένοι ανιευξουσιστικοί κύκλοι), που μπορούν να διαρρηξούν με λύσσα τα ιμάτια τους, υποστηρίζοντας το αντίθετο. Ποια λοιπόν θεωρητική ή πρακτική αξία έχει, όταν ένα πολιτικό υποκείμενο αυτοανακηρύσσεται σε πρωτοπορία; Ποια είναι τα πρακτικά ωφέλη;

Θα σκιαγραφήσουμε πρώτα -έχοντας συνείδηση της αποσπασματικότητας του χειρισμού μας- μια συγκεκριμένη ιστορική πορεία που οδήγησε στη συγκρότηση της πρωτοπορίας. Θα συζητήσουμε έπειτα κάποιες απαντήσεις στα ερωτήματα που θέσαμε παραπάνω.

Θα ξεκινήσουμε από την άποψη του Μιλανκι, η οποία έλκει την καταγωγή της από τη Γαλλική Επανάσταση, που θεωρούσε πως ο λαός, κάτω από αιώνες αμάθειας και ανιδραυστικής εξουσίας, δεν είχε τη δυνατότητα να σχηματίσει συνείδηση για την κατάστασή του και να αποφασίσει ο ίδιος για την τύχη του, αλλά πως αντίθετα ήταν αναγκαίο ένα διάστημα "δικτατορίας" που θα τον "εκπαίδευε", στο νέο πνεύμα της ελευθερίας. Έτσι, η εξουσία θα την καταλάμβανε μια μικρή ομάδα "**επαγγελματιών**" επαναστατών που θα καθοδηγούσε προς τη χειραφέτηση τους εκμεταλλευόμενους.

Την ίδια περίπου περίοδο οι Μαρξ και Ένγκελς θα διακηρύχουν πως ο σοσιαλισμός τους είναι **επιστημονικός**, δηλώνοντας έτσι την πλήρη αντίθεσή τους τόσο με την παράδοση των ουτοπικών σοσιαλιστών (Καμπί, Βαίλινγκ) όσο και των μικροαστικών αντιλήψεων (Σιμόνι, Προυνιόν) που, και' αυτοίς, ήθελαν να ορίσουν τη ροή της ιστορίας σε μεσαιωνικούς τρόπους κοινωνικής οργάνωσης. Έτσι, υποστήριξαν πως η συνείδηση του προλεταριάτου, το οποίο προόριζαν για νεκροθάφτη του καπιταλισμού, θα σχηματιζόταν στη βάση μιας **επιστημονικής** θεωρίας¹ και όχι μιας **επαναστατικής** θεωρίας. Και είναι ακριβώς αυτή η "επιστημονικότητα" που, πιστεύουμε, άνοιξε το δρόμο για τη μετάλλαξη μιας επαναστατικής θεωρίας σε ιδεολογία, απαγορεύοντας έτσι με την ποιή της "αίρεσης" την οποιαδήποτε υπόνοια για την ύπαρξη λαθών στη θεωρία αυτή. Αυτό σημαίνει, πως ο σοσιαλισμός, όπως ονομαζόταν τότε η ελεύθερη κοινωνία, έπαιε να είναι υπόθεση των εκμεταλλευόμενων και αναγορεύονταν σε "επιστημονικό" ζήτημα. Έτσι, κάποιος απέκρινε τον περίεργο δικαίωμα να σκέφτονται εν ονόματι όλων των υπολοίπων. Αποτέλεσμα, η δράση και η σκέψη διαχωρίζονται. Από τη μια η επαναστατική πράξη που έχει γίνει υπόθεση των "**επαγγελματιών**" και από την άλλη η επαναστατική θεωρία που έχει γίνει υπόθεση των "**επιστημόνων**".

Να σημειώσουμε κάτι εδώ. Όλα τα παραπάνω είναι διαδικασίες και οι διαδικασίες ακολουθούν μια πορεία που σημαίνει ότι ακόμα και τότε οι διαχωρισμοί δεν ήταν απόλυτοι. Κατά μια έννοια, η διαχωρισμένη θεωρία έτεινε προς την ολοκλήρωση αυτού του διαχωρισμού, δηλαδή τη συνεπαγόμενη διαχωρισμένη πράξη και αντιρόφωση. Εξάλλου, τότε η κίνηση για την αλλαγή του κόσμου ήταν με μια έννοια ενιαία: οι μιλανκιέτες, οι μαρξιστές, οι προυντιονιέτες, οι αναρχικοί ήταν τόσοι του ίδιου κινήματος, παρά τις επιμέρους διαφορές. Και κατά μια έννοια, αυτή η ενότητα του κινήματος ήταν ίσως ο λόγος που δεν επιτέρεψε ούτε στον Μιλανκι ούτε στους Μαρξ και Ένγκελς να ολοκληρώσουν τους διαχωρισμούς τους.

Το 1904 ο Λένιν θα γράψει το "Ένα βήμα μπρος, δυο βήματα πίσω" για να προτείνει ένα νέο οργανωτικό του ΡΣΔΚ στη βάση του λεγόμενου "δημοκρατικού συγκεντρωτισμού". Στο μυαλό του Λένιν γίνεται αυτή η **μεγαλειώδης συνάντηση** μεταξύ αυτών των δυο διαχωρισμών για να έλθουν εις γάμου κοινωνία και να ενοποιηθούν σε ένα: **στην πρωτοπορία**. Εκείνο που προτείνει ο Λένιν, είναι να δημιουργηθεί ένα υποκείμενο το οποίο **και θα σκέφτεται και θα πράττει εν ονόματι των εκμεταλλευόμενων**, κάτι που μερικά χρόνια αργότερα, ως γνωστόν, θα το πετύχει. Πρόκειται δηλαδή, για ένα σπαιρωμένο στην επανάσταση υποκείμενο του οποίου σκέψη και δράση ευθυγραμμίζονται πλήρως με τις οδηγίες των "**επαγγελματιών επαναστατών**" που το διευθύνουν. Πρότυπο, δε, για την οργάνωση του επαναστατικού κόμματος θα αποτελέσει το καπιταλιστικό εργοστάσιο, με όλες τις ιεραρχικές και εξουσιαστικές οξείσεις που αυτό περικλείει. Θα μπορούσαμε να παραπληρώσουμε σε κραυγαλέα γεγονότα, για να δείξουμε που οδήγησε η αντίληψη αυτή, ωστόσο θα αναφερθούμε σε κάτι πιο "ταπεινό". Είναι μια αφήγηση της Κλάρας Τσίκεν, μέλος του Σπάρτακου, η οποία μας μεταφέρει ένα διάλογο που είχε στα 1920 με τον Λένιν, ο οποίος αφορούσε κάποιες συζητήσεις ομάδων εργαζομένων για τα σεξουαλικά τους προβλήματα. Τάδε έφη Λένιν: "**Μπορείτε να μου εγγυηθείτε οσφραρά πως τα σεξουαλικά ζητήματα και τα προβλήματα του**

γάμου συζητήθηκαν στις συγκεντρώσεις σας κάτω από το φως του ζωντανού, ώριμου ιστορικού υλισμού; Αυτό προϋποθέτει πλούσιες και βαθείς γνώσεις, ξεκάθαρη και ολοκληρωμένη μαρξιστική κατάρτιση και έναν ιερατικό πλούτο αποδεικτικού υλικού [...]. Σας παρακαλώ να μου πείτε, είναι η συγική κατάλληλη ν' ασχολούμαστε με εργάτριες για ολόκληρους μήνες μιλώντας για τους τρόπους με τους οποίους αγαπάει κανείς και αγαπιέται [...]. Τούτη τη συγική όλη η σκέψη των εργαζομένων [...]. θα πρέπει να σιρέφεται προς την προλεταριακή επανάσταση". Βλέπει μια εδώ κανείς, πόσο έχει επέλθει ο **διαχωρισμός και πόσο εγκληματική έχει καιτανήσει η λογική της πρωτοπορίας για το επαναστατικό κίνημα. Ο Λένιν αν θεωρεί ανίκανες τις εργάτριες να συζητήσουν για τα σεξουαλικά τους προβλήματα, για τί θα τις θεωρήσει ικανές, για να καταλάβουν τα εργοστάσιά τους; Από τη μια ο διαχωρισμός της θεωρίας: "**Αυτό προϋποθέτει... .. αποδεικτικού υλικού**" και από την άλλη ο διαχωρισμός της πράξης "**Σας παρακαλώ... ..και αγαπιέται**", ενοποιημένα σε μια πρωτοπορία "**Τούτη τη συγική... ..προλεταριακή επανάσταση**".**

Αυτό ακριβώς το αποκρουστικό εννοούμε μιλώντας για πρωτοπορία. Εννοούμε εκείνο το υποκείμενο που, στη βάση ενός περίεργου συλλογισμού, έχει αποκτήσει κάθε δικαίωμα να δρα και να σκέφτεται εν ονόματι της "επανάστασης", του "λαού", του "προλεταριάτου", των "εργατών" και των "ηγχοκύνων" όλου του πλανήτη. Οι εκθρικές μας διαθέσεις απέναντι στην πρωτοπορία δεν προέρχονται απλώς και μόνον από το γεγονός πως κάποιος γνωρίζει το "καλό μας" και δρουν πριν από εμάς για εμάς, αλλά και πολύ περισσότερο διότι δεν επιθυμούμε άλλα σπαιρωμένα συγκεντρώσεις στο όνομα της επανάστασης.

Ωστόσο, η λογική της πρωτοπορίας δεν είναι ένα απλά και μόνον ένα λογικό σφάλμα που αποδεικνύοντας κανείς τα λανθασμένα του κατηγορήματα μπορεί να ξεπερδέψει εύκολα μαζί της. Στην πραγματικότητα, η λογική αυτή συγκροτείται γύρω από πέντε άξονες όχι κατά ανάγκη οτεγοπονημένους αλλά σε αλληλεπίδραση μεταξύ τους. Ποιοι είναι αυτοί; α) ο ιστορικός ντετερμινισμός, β) το καθήκον της διαφώτισης, γ) ο διαχωρισμός σκοπών και μέσων, δ) η ιδεολογία και ε) η υποτίμηση των ανθρώπων.

Η αντίληψη του ιστορικού ντετερμινισμού, ισχυρίζεται πως η εκδήλωση της ανθρώπινης δράσης μέσα στην ιστορία ακολουθεί μια συγκεκριμένη λογική, την οποία η θεωρία, μας επιτρέπει να συλλάβουμε. Έτσι, η κοινωνία διατρέχει μια προδιαγεγραμμένη πορεία προς το "σοσιαλισμό", τον "κομμουνισμό", την "αναρχία" ή γενικότερα προς την "επαναστατική αλλαγή" του κόσμου. Αν και δεν υπάρχει η δυνατότητα να αναλυθεί η ιστορική πορεία αυτήν, θεωρούμε σημαντικό να εστιάσουμε στις συνέπειες της. Πρώτα από όλα, στη σπαιρωτικότητα, εφόσον δηλαδή, ο επαναστατικός μετασχηματισμός θα έρθει ούτως ή άλλως δε χρειάζεται να εξετάζει κανείς τις συνέπειες των πράξεών του, αλλά απλώς και μόνο να συνεχίσει να δρα υπό την καθοδήγηση κάποιων που γνωρίζουν. Από το γεγονός αυτό, οδηγούμαστε στην αντίληψη πως δε χρειάζεται να σκεφτόμαστε και να κρίνουμε κάθε είδους θέση και στάση, αλλά πως αντίθετα αρκεί να γαντζωθούμε από οριομένους έτοιμες αλήθειες και άφθαρτα νοήματα που δίνουν τις εγγυήσεις για όλα όσα επιθυμούμε.

Η ιστορία όμως, δεν είναι ένα μηχανάκι εξεχέρσεων και επαναστάσεων που διαν βαράνε κόκκινο οι αντικειμενικές συνθήκες να παράγει και μια εξέχρηση. Πολύ περισσότερο, η αναιροπή του καπιταλισμού δεν είναι παρά μόνο μια **επιθυμία** ενός τμήματος της κοινωνίας. Εκείνο που κάνει απαράδεκτη τη θεώρηση αυτή είναι, όταν η επιθυμία αυτή θεωρητικοποιείται και αντικειμενικοποιείται αναγόμενη σε "ιστορικό νόμο".

Το ότι η συνείδηση δεν ευδοκίμει το ίδιο σε όλα τα κλίματα της κοινωνίας, δεν μπορεί να το αρνηθεί κανείς... Με αυτό δεν θέλουμε να υπονοήσουμε τίποτα άλλο πέραν του απλού γεγονότος, ότι δεν είναι όλοι οι άνθρωποι το ίδιο συνειδητοποιημένοι σε σχέση με την αθλιότητα της κοινωνικής ύπαρξής τους². Κάποιοι από τους εκμεταλλευόμενους είναι πιο συνειδητοποιημένοι, κάποιοι είναι λίγο και κά-

Το χαλάζι πάνω στις

ποιοι δεν είναι καθόλου. Δεν είναι του παρόντος να εξετάσουμε τα της συνείδησης (μεγάλη κουβέντα και όχι μόνο δική μας). Ας σταθούμε απλά και μόνο στο γεγονός, γεγονός από το οποίο κάποιοι βγάζουν το συμπέρασμα ότι εξαιτίας ενός ανώτερου(ς) επιπέδου συνείδησης έχουν **το καθήκον να διαφωτίσουν όλους τους υπόλοιπους**. Σ' αυτό το συμπέρασμα υπάρχει ένα πρώτο πρόβλημα, την συνείδηση ο καθένας (και ερών συμπεριλαμβανομένων) την μετράει με τα δικά του μέτρα και σταθμά, αυτό δεν είναι "κακό" από μόνο του. Το πρόβλημα είναι στην ανικεμενικοποίηση μιας αφηρημένης έννοιας και στην αιτία αυτής της τάσης. Αυτή η ανικεμενικοποίηση και η ίδια η λογική της, είναι που γεννά το καθήκον της διαφώτισης. "Επαναστατική συνείδηση είναι αυτό, εμείς το έχουμε οι άλλοι δεν το έχουν, αρά εμείς που το έχουμε θα πρέπει να τους το δώσουμε", είναι η χοντροκομμένη σκέψη πολλών πρωτοπόρων.

Όμως, δεν ξέρουμε με σιγουριά τι είναι επαναστατική συνείδηση, παρά μόνο εκ των υστέρων, από τα αποιλέοματά της. Ακόμα ξέρουμε ότι η επαναστατική συνείδηση δεν είναι μεταλλικό νερό που πουλιέται στα περίπτερα της πρωτοπορίας. Η συνείδηση δεν είναι ούτε ορατή ούτε καθαρή, είναι όμως σίγουρα φωτεινή και καλό είναι να μην συσκοτίζεται με ανικεμενικοποιήσεις...

Εδώ μπαίνει και το πρόβλημα της ανιπροσώπησης, και σε μια γενικότερη αλλά και σε μια ειδικότερη προσέγγιση. Δεν αναγνωρίζουμε σε κανέναν το δικαίωμα ή το καθήκον να διαφωτίσει τις "μάζες".

Κάθε φορά που έχινε αυτό είδαμε τα αποιλέοματά. Η επανάσταση να πετάξει την βρωμερή υβέννο της απόλυτης αλήθειας και να μείνει γυμνή σαν αυτό που είναι: **μια πρόταση**. Οι εκμεταλλεμένοι θα απελευθερωθούν μόνοι τους και για τον εαυτό τους. Ειδικά, να μην απελευθερωθούν ποτέ. Καλύτερα η συνείδηση της σκλαβιάς, από την ψευδαίσθηση της ελευθερίας.

Ορίζοντας λοιπόν την συνείδηση και την ιστορία με αυτό τον τρόπο, είσαι αναγκασμένος να ορίσεις και τους

οκοπούς και τα μέσα αλλά με τον ίδιο τρόπο...

Σε αυτό το ζήτημα έχουμε αναφερθεί και παλιότερα μέσα στις σελίδες αυτού του εντύπου και πάντα με σαφήνεια: Δεν μπορείς να διαχωρίζεις τα μέσα σου από τους σκοπούς σου. Ο σκοπός πρέπει να καθορίζει τα μέσα, γιατί και τα μέσα καθορίζουν τον σκοπό. Οι άνθρωποι διαμορφώνονται μέσα σε ένα κίνημα, αν αυτή η διαμόρφωση δεν δίνει τις βάσεις για μια διαδικασία απαλλοτρίωσης τότε θα θέσει τις βάσεις για μια διαδικασία αλλοτρίωσης. Ένα σωρό κόμματα, οργανώσεις και συλλογικότητες λένε ότι παλεύουν για τον κομμουνισμό και

την αναρχία, αναπαράγοντας σε μικρό ή σε μεγάλο βαθμό τους διαχωρισμούς της κυριαρχίας από την ανάποδη ή ακόμα και από την ορθή. Όμως, η απαλλοτρίωση δεν μπορεί να είναι μια αλλοτριωμένη ή αλλοτριωτική διαδικασία. Πόσο εύκολο είναι αυτό μέσα σε μια αλλοτριωμένη και αλλοτριωτική συνθήκη (την καπιταλιστική κοινωνία); Πρώτον, δεν είναι καθόλου εύκολο, και δεύτερον, αυτήν ακριβώς την σύγκρουση θα πρέπει να επιζητούμε. Την συνειδητή απαλλοτρίωση κόντρα σε όλες τις αλλοτριώσεις. Δεν αναζητούμε "ακραφνέις" επαναστάσεις και δεν κατηγορούμε κανέναν ότι δεν έχει "ένιμο επαναστατικό βίτο", ωστόσο αναζητούμε την εξάπλωση της συνείδησης της αλλοτρίωσης μας (δηλ. κατά μία έννοια την επαναστατική θεωρία), και την πράξη της απαλλοτρίωσης (δηλ. κατά την ίδια έννοια την επαναστατική πράξη). **Επιθυμούμε να μην αναπαράγουμε τα πράγματα που μας σκλαβώνουν**. Αυτό.

Σ' αυτή την ζωγραφιά του όμορφου ανοιξιάτικου τοπίου απλώνεται πάντα η ομίχλη, η αλάνθαστη θεωρία, η ορθοδοξία, η **ιδεολογία** εν τέλει. Αναφερθήκαμε στην αρχή ότι αυτό αναχτεί κυρίως στην μαρξιστική ιδεολογία και τον επισημοποιημένο της. Ωστόσο, αυτή δεν είναι η μόνη, αν και είναι η πιο "οκληρή". το ίδιο ισχύει και για τον αναρχισμό, του οποίου πολύ συχνά οι αιτιάσεις έχουν έναν μεταφυσικό ή και μεσοαντικό χαρακτήρα. Να ξεκινήσουμε από το δεδομένο ότι καμία θεωρία δεν είναι αλάνθαστη, διότι μόνο οι ιδεολογίες έχουν αυτοί την θαυμαστή ιδιότητα; Και δεν εννοούμε το κουκούτσι του κερασιού που, όπως και να γίνει, είναι απαραίτητο για την καταιοφορή

αυτού του κόσμου, αλλά μια ορθότητα που περιλαμβάνει με την αξιοπιστία της αγίας γραφής τα άπαντα των αγίων της κάθε ιδεολογίας, του Μαρξ, του Μπακούνιν, του Ντεμπόρ, του Καστοριάδη "οι μεγάλοι θεωρητικοί που έλυσαν τα προβλήματα του πλανήτη..." Από καθαρή αντίδραση και μόνο θα θέλαμε να πούμε, ότι δεν υπάρχει τίποτα στα μυαλά και των πιο μεγάλων "θεωρητικών" που να μην υπήρχε **ήδη** και στα μυαλά και του τελευταίου εκμεταλλεμένου. Όμως αυτό είναι λάθος, η αλήθεια είναι ότι κανένας "θεωρητικός" δεν σκαρφίστηκε την Παρισινή Κομμούνα, ούτε το '36, ούτε το '56, ούτε το '68, ούτε και στο μέλλον θα σκαρφιστεί το '24, ή το '52. Βέβαια, από την άλλη πλευρά αυτό δε σημαίνει πως η θεωρία δεν είναι αναγκαία. Ωστόσο, η θεωρία είναι αναγκαία, εξίσου αναγκαία με την πράξη. Για να το πούμε αλλιώς η θεωρία και πράξη είναι **ένα** αναγκαίο πράγμα. Ακόμα αυτό το **ένα** θεωρία-πράξη, δεν μπορεί παρά να είναι αποκλειστικά και μόνο υπόθεση του επαναστατικού υποκειμένου'. Επίσης, δεν μπορεί παρά να είναι εν κινήσει, όπως η ιστορία. Αυτό που ονομάζεται "μεγάλοι θεωρητικοί" δεν ήταν καθόλου "μεγάλοι" και καθόλου "θεωρητικοί", ήταν άνθρωποι **μέρος** της ιστορικής κίνησης της εποχής τους, που έδρασαν ρητά για την ανατροπή αυτού του κόσμου. Όλοι αυτοί ήταν **μέρος** του επαναστατικού υποκειμένου. Οι αδυναμίες τους ήταν μέρος επίσης των αδυναμιών του, και η δύναμη τους μέρος της δύναμης του.

Για επιδόρπιο σε αυτή την πανδαισία γεύσεων έχουμε την υποτίμηση των ανθρώπων. Υποτίμηση που εκφράζεται με άπειρους τρόπους. Να διευκρινίσουμε: η υποτίμηση αυτή συχνά παίρνει την μορφή της "ανωριμότητας των μαζών", "της έλλειψης επαναστατικής ηγεσίας", "της ανικανότητας τους να δράσουν", "άνοια", "παρρηγοφόρηση" κλπ. Μια ακόμα πιεστή της ίδιας υποτίμησης της δράσης και της συνείδησης των ανθρώπων είναι και ο πολιτικαντισμός που δέρνει όλους τους αριστοκράτες και αριστοκράτες, και όσους τους μοιάζουν... Ο πολιτικαντισμός συνίσταται σε δύο πράγματα, πρώτον προσπαθώ να είμαι αρεστός, ώστε και άλλοι να με ακολουθήσουν, και δεύτερον αποκρύπτω τις μεγάλες αλήθειες από τις μάζες που δεν είναι έτοιμες να ακούσουν αυτές τις λαμπρές και μεγάλες αλήθειες της ΚΕ ή του ΚΣ ή του ΠΓ... Αυτό πέραν όσων τόσων είναι ξεκάθαρη αδιότιμη. Και δεν μπορεί να είναι αλλιώς. Όταν έχεις ισοπεθεύσει την υποκειμενικότητα σου πέραν των πάντων, και πάνω στο βωμό του αλάνθαστου, όντως το μόνο που μένει πια είναι να συνειδητοποιήσουν οι "μάζες" την επισημοποιημένη και σοφή αλήθεια σου. Οι άνθρωποι δεν είναι ηλίθιοι. Όσοι ισοχυρίζονται κάτι τέτοιο, το κάνουν για να αποκρύψουν την δικιά τους ηλιθιότητα. Οι άνθρωποι μπορεί να μην ξέρουν τα πάντα, όπως νομίζουν και εννοούν το πάντα μερικοί, αλλά συχνά ξέρουν πολύ περισσότερα από όσο νομίζουν, αυτοί οι μερικοί. Δεν ξέρετε ο εργάτης ότι τον εκμεταλλεύονται; Το ξέρει και το παραξέρει. Τι θα πας να του πεις; Σε εκμεταλλεύονται; Χαίρω πολύ θα απαντήσει. Τι να κάνουμε θα ρωτήσει. Ένα τι να κάνουμε που ακόμα δεν έχουμε καταφέρει να απαντήσουμε.

Ένα τι να κάνουμε που διαν δεν είναι το μπαλάκι της ανευθυνότητας, είναι το κεντρικό ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί, όχι στο χαρτί αλλά στον χώρο και το χρόνο. Ένα τι να κάνουμε, του οποίου η απάντηση δεν μπορεί να είναι "κάνε αυτό ή εκείνο". Ένα ερώτημα που η απάντησή είναι το ίδιο το ερώτημα. Να κάνουμε.

Μέχρι εδώ δείξαμε περισσότερα τα σημεία εκείνα που μας διαθέτουν εκδικητικά απέναντι στην πρωτοπορία, χωρίς να θέσουμε εκτενώς εκείνο το πολύ σημαντικό κομμάτι που λέγεται "τι να κάνουμε εμείς". Αυτό το περιβάλλο τι να κάνουμε, είμαστε σε θέση να το απαντήσουμε μόνο για τους εαυτούς μας. Είναι όμως ματαιόδοξο να το απαντήσουμε για την πάρτη μας την στιγμή που είμαστε τόσο λίγοι, αν όχι και ύποπτοι προς το παρόν το κρατάμε για εκεί που ανήκει και το μοιραζόμαστε εκεί που θα πρέπει να μοιραστεί (στην κοινή μας δράση δηλ. με άλλους ανθρώπους). Αυτό το τι να κάνουμε, δεν θα το απαντήσει κανένας Λένιν, θα το απαντήσουν όλοι όσοι θα **κάνουνε**.

1. Αν και βέβαια ο νεαρός Μαρξ γνώριζε πως η «εξαιρέτηση των εργαζομένων θα είναι έργο των ίδιων των εργαζομένων» και άρα δεν υπάρχει κάποια εξωκοινωνική αλήθεια που να μπορεί να εγχειριθεί γι' αυτήν, εντούτοις ήδη από τη *Γερμανική Ιδεολογία* θεωρεί πως ανακάλυψε τους άδηλους νόμους που κινούν την Ιστορία και που, όπως αργότερα πιστεύει πως αποδεικνύει στο *Κεφάλαιο*, αυτοί οδηγούν αναπόδραστα στον Κομμουνισμό μέσα από την αντίθεση και μόνο παραγωγικών δυνάμεων-παραγωγικών σχέσεων.

2. Το απόσπασμα στα ελληνικά υπάρχει στο *Το Παράλογο στην Πολιτική*, Διεθνής Βιβλιοθήκη.

3. Αυτό δεν έχει σε καμία των περιπτώσεων το ύφος της κατηγορίας...

4. Σαν επαναστατικό υποκείμενο, εννοούμε αποκλειστικά και μόνο αυτούς που επιθυμούν να επαναστατήσουν.

Κάθε Σάββατο μέσα από τις γναιλιότερες σελίδες και τις πολυχρωμες φωτογραφίες του περιοδικού *Γεωτρόπιο* ταξιδεύουμε σε τόπους μακρινούς αλλά τόσο οικείους, εξωτικούς αλλά στην ουσία τους τόσο κοντινούς. Κάθε Σάββατο ξεκινάμε με προσδοκίες την προδιαγεγραμμένη μας πορεία για να καταλήξουμε με ασφάλεια στο ίδιο ακριβώς σημείο από το οποίο ξεκινήσαμε.

Το *Γεωτρόπιο* δε διατείνεται πως είναι οδηγός διακοπών. Αντίθετα, ναρκισσεύεται με την ιδέα πως ασχολείται με "γραφικά τοπία" που τραβούν την προσοχή με τη σαγήνη τους, προξενώντας το εύλογο ενδιαφέρον του παρατηρητή. Τοπία με φυσικό πλούτο που περιλαμβάνουν φαράγγια, απόκορμινες πλαγιές, επιβλητικές οροσειρές, χειμάρρους, ακρωτήρια και οροπέδια που όλα τους εμφανίζονται αριστοτεχνικά τοποθετημένα στις σελίδες του, με τρόπο ώστε να συνδυάζεται επιτυχώς ο μύθος της φυσιολατρίας με το μικροαστικό κομποφορμισμός: "αναξωωγόνηση με καθαρό αέρα", "βάδισμα για ευεξία", "τρέξιμο για σωματική υγεία", "ορειβασία για ορμή εκγύμναση", "απομόνωση για διαλογισμό", με σκοπό να υπερτονιστεί η *ηθική του μόχθου και της ατομικότητας*. Τοπία που διατηρούν τη λογική δομή του θεάματος ώστε να δημιουργούν θελκτικές παραστάσεις "φινγής από την πραγματικότητα" έως ότου, βέβαια, γίνει επιτακτική η επιστροφή σ' αυτήν την πραγματικότητα. Πειστικές φωτογραφίες από τοπία που επιχειρούν να χορέυσουν πιστικά την πραγματικότητα στη φωτογραφία και να εξομοιώσουν τη φωτογραφία με την πραγματικότητα. Φωτογραφίες, η τεχνική ακρίβεια και η πιστότητα των οποίων επιστρατεύονται για να συγκαλυφθεί μια πολύ ορισμένη θέαση του κόσμου, για να αποσιωπηθεί το αξιολογικό τους περιεχόμενο και να φιωθεί ο ιδεολογικός τους χαρακτήρας. Φωτογραφίες από τοπία που, σε τελική ανάλυση, αποκτούν το πλήρες και αυτονόητο νόημά τους όταν και εφόσον ιδωθούν σε έναν ορίζοντα κοινό με αυτόν των φωτογραφιών από τις διαφημίσεις...

Στις σελίδες του *Γεωτρόπιου* δε συναντούμε ανθρώπους διαφορετικών πολιτισμών παρά μόνο διαφορετικούς και αυτόνομους ανθρωπολογικούς τύπους που αντιστοιχούν σε κάθε γεωγραφικό τόπο. Καθένας από αυτούς, έχει ενσωματωμένο ένα πλήρες και ειδοποιητικό στερεοτυπικό νόημα το οποίο δηλώνει τη μοναδικότητα και τη διαφορετικότητά του. Υπάρχουν πάντοτε -και αλίμονο- οι "μοναχικοί και φιλήσυχου Ινδιάνοι Αρονάκος της Β. Κολομβίας", οι "ρηφοζίνδυνοι αλλά εργατικοί ναυτικοί της Λισαβόνας", οι "κατατρεγμένες αλλά αξιοπρεπείς γυναίκες της Μογγολίας", κ.ο.κ. Όλοι τους περιμένουν αποσβολωμένοι να τους ρίξουμε τη στοιχή μας ματιά. Όλοι τους, λέει, είναι τόσο "διαφορετικοί", αλλά κατά βάση τόσο "ίδιοι" εξαιτίας της κοινής τους καταγωγής, εξαιτίας της "κοινής ανθρωπίνης φύσης" που τώρα ηθικοποιείται και επενδύεται συναισθηματικά με ρομαντιστικές αξίες: "όλοι οι άνθρωποι μοιράζονται τα ίδια συναισθήματα", "το ίδιο ιδιόμορτο πόνο", "τις ίδιες χαρές και λύπες", "όλοι ανήκουν στην οικογένεια του ανθρώπου", η "μοίρα του ανθρώπου είναι κοινή", παραβλέποντας, βέβαια, πως ορισμένων δεν είναι τόσο "κοινή" όσο των υπολοίπων...

Το *Γεωτρόπιο*, σε αντίθεση με όσα διατείνεται, μας καθιλώνει μέσα σε προσωποπαγή σχήματα και μας εγκλωβίζει μέσα σε εικόνες από τόπους, πολιτισμούς και ανθρώπους που δεν είναι ούτε ξένοι ούτε πρωτότυποι, ούτε μακρινοί ούτε απρόσιτοι, αλλά που υπάρχουν -και που, προπάντων, υπήρχαν- πάντα ήδη μέσα στο δυτικό φαντασιακό. Κάτω από τα καλλιτεπικά κείμενά του και πίσω από τις φανταχτερές φωτογραφίες του διακρίνει κανείς στο βάθος τα σημεία των κουζιδιών του καπιταλιστικού ημερησίου που σχηματίζουν μια και μόνο λέξη: **Κατανάλωση**.

Στις 15-2, η πλανητική αριστερά ετοιμάζεται να εξουσιοδοτήσει τημμήματα του παγκόσμιου κεφαλαίου να ξεκινήσουν την ανθρωποσφαγή στο ιράκ. Στρατηγικά ο στόχος αυτός έχει δύο άξονες: α. "σταματήστε τον πόλεμο του Μπους" (από αφίσα του Ευρωπαϊκού Φόρουμ) και β. "χτυπήστε τα τύμπανα της ειρήνης" (εξώφυλλο Εποχής 2-2-03). Πώς να ερμηνευθούν αυτές οι παρωμένες αν όχι σαν μια συσπείρωση γύρω από το γαλλογερμανικό πετροκεφάλαιο (που είναι ειρηνόφιλο, δηλ. ο "καλός" στο παιχνίδι της σημερινής συγκυρίας) όπως και γύρω από το ελληνικό κεφάλαιο (κοινωνική ειρήνη, δηλαδή απλά συναίνεση και αποδοχή της λεηλασίας των εκμεταλλευόμενων από το ελληνικό κεφάλαιο εντός και εκτός των συνόρων); Πάνε σχεδόν 90 χρόνια όταν οι γερμανοί Σπάρτακιστές μιλούσαν για την προδοσία της σοσιαλδημοκρατίας, όταν αυτή έδινε την συγκατάθεση της στο κυρίαρχο συμμορίες του παγκόσμιου κεφαλαίου να ξεκαθαρίσουν τους ανοιχτούς λογαριασμούς που είχαν μεταξύ τους. Μόνο που τότε η σοσιαλδημοκρατία ήταν μια σχετικά ενιαία οργάνωση που σπαρασσόταν από την μάχη μεταξύ ρεφορμισμού και επανάστασης. Ενώ η σημερινή σοσιαλδημοκρατία (κυβερνητική ή αντιπολιτευόμενη, κοινοβουλευτική ή εξωκοινοβουλευτική) είναι ένας πολυσυνλεκτικός καθεστωτικός μηχανισμός διαχείρισης του καπιταλιστικού συστήματος. Υπό τις σημερινές συνθήκες η μορφή αυτή είναι ανεδαφική. Η αριστερά σε όλες της τις αποχωρήσεις κάνει αυτό για το οποίο την έχει επιφορτίσει η κυριαρχία. Όσοι θέτουν την ζωή τους στο πρόταγμα της κοινωνικής απελευθέρωσης δεν χωράνε στο παγκόσμιο ταίρικο που θα στηθεί στους δρόμους στις 15-2, ούτε σε κανένα άλλο ταίρικο του ίδιου είδους. Η επίκληση των ευθυνών μας και η εγρηγορήση σε αυτή την κατεπύχηση, διατηρούν ακόμα όλο το νόημα τους.

ΣΗΜΕΙΩΝ

...Η ώρα της επίλυσης του κυπριακού έφθασε! Ζούμε ώρες που απαιτούν αποφασιστικότητα και συνέπεια, ενότητα και αγώνα έχοντας, βέβαια, πάντα ως απώτερο σκοπό τα δίκαια του Ελληνισμού. Οι Έλληνες έχουμε ραντεβού με την Ιστορία μας! Έχουμε ηθικό χρέος να συνεχίσουμε τη λαμπρή πορεία του πολιτισμού μας, η φήμη του οποίου χίνεται στα βάθη των αιώνων και διασχίζει το Χρυσό αιώνα του Περιγιάλεως, τα ελληνιστικά χρόνια του Μεγάλου Αλεξάνδρου, διέρχεται μέσα από τον ένδοξο μας βυζαντινισμό, την εθνική παλιγγενεσία για να συνεχίσει την ευθύγραμμη πορεία της με το έπος του '40 και την εξέγερση του Πολυτεχνείου. Στο πλαίσιο αυτό, η επίλυση του φλέγοντος ζητήματος του κυπριακού αποτελεί κατεξοχήν πολιτικό ζήτημα το οποίο ο ελληνοκυπριακός λαός έχει εξουσιοδοτήσει τη νόμιμη εκλεγμένη κυβέρνησή του να επιλύσει μέσα από διπλωματικές διαδικασίες που προάγουν το διάλογο και τη συνεννόηση, τη διαβούλευση και την αλληλοκατανόηση. Γιατί, βέβαια, το κυπριακό μπορεί και πρέπει να επιλυθεί μέσα σε κλίμα εθνικής ενότητας και ομοψυχίας μακριά από τις διχόνοιες, τα μικροπολιτικά συμφέροντα και τις διαχωριστικές γραμμές του παρελθόντος. Έφτασε λοιπόν, ο καιρός για να ανατεθεί της δικαιοσύνης ο νοητός ήλιος. Έφτασε η στιγμή για να δοθεί μια πολιτισμένη απάντηση, βασισμένη σε ευρωπαϊκές αρχές και αξίες, απέναντι στο δόλιο και αμφοδρό Αττίλα που κατέχει παράνομα την άδολη και προδομένη μας παιδούλα...

Και ο εθνικιστικός λόγος συνεχίζει. Με τον ασφενκτικό ιδεολογικό του αναγκασισμό περιζώνει συνειδήσεις για να οριοθετήσει το φάσμα της διαφορετικής άποψης. Προμηθεύεται το πολεμικό του υλικό από την "ιστορική αλήθεια": χρησιμοποιεί για πυρομαχικά του τα "πάντα δίκαια αιτήματά μας": οπλίζει την επιχειρηματολογία για τα "εθνικά μας συμφέροντα" και μετατρέπεται σε όπλο της σκέψης που δολοφονεί το *σκέπτεσθαι*...